

Å r s m e l d i n g

for Oppland sau- og geitalslag 1965.

Organisasjonsmessig oversikt.

Interessen for småfeholdet, særlig da saueholdet, er fortsatt stigende, og gir seg utslag i auka oppslutning og livlig virksomhet i sau- og geitalslag.

Lags- og medlemstallet ser for de siste 10 åra slik ut:

1956	30 lag	1484 medlemmer
1957	31 "	1685 "
1958	30 "	1388 "
1959	33 "	1464 "
1960	32 "	1409 "
1961	31 "	1568 "
1962	32 "	1802 "
1963	33 "	2063 "
1964	32 "	2169 "
1965	35 "	2469 "

Størst er fremgangen i Øystre Slidre og Heidal hvor nye lag er kommet til i året med henholdsvis 100 og 51 medlemmer. Et nytt lag i Sør-Aurdal hadde ved starten 14 medlemmer. Ellers fordeler medlemsauken seg stort sett jevnt på de aller fleste av de eldre laga. Størst økning har Hadeland, Ø. Toten, V Gausdal, Tretten og Fåberg sau- og geitalslag. Det er ellers stiftet lag i Sel hvor det allerede ved starten våren 1965 tegnet seg en rekke medlemmer, og aksjon for medlemsverving ble satt igang. Men av en eller annen grunn er det ikke sendt inn kontingentoppgjør for laget for 1965. Det skulle nå være lag praktisk talt over alt i fylket hvor småfeholdet er av noen betydning

Oppland sau- og geitalslag er nå det nest største av fylkeslaga og har i det siste dratt sterkt innpå Hordaland som ligger i teten.

Lokallaga og arbeidet der.

Alle laga er aktivt arbeidende lag med mange jern i ilden, og er til stadighet opptatt med å løse de mange aktuelle oppgaver som melder seg på det lokale plan. Alt i alt gjøres det en imponerende innsats som på ymse måter slår ut i et jevnt bedre småfehold med et bedre økonomisk sluttresultat. Her som ellers er den faglige dyktighet avgjørende. Det satses da også sterkt på denne sektor gjennom kurser og foredragsvirksomhet. Av emner som har vært i forgrunnen er avlsspørsmål og spørsmål om helse og trivnad hos småfeet. Disse spørsmål henger nøye sammen med oppal og føring, og forebyggelse og bekjempelse av snyltere og infeksjons- og mangelsjukdommer. En annen hovedpillare i småfeholdets økonomi er avlsarbeidet hvor laga har utført en stor innsats

for til stadighet å kunne bygge på sikrere grunnlag. Aukingen i tilslutningen til småfekontrollen de seinere åra forteller greitt om det. Tallet på kontrollerte sauer var i 1960 1466 dyr, 1961 2429, 1962 3364, 1963 5134 og 1964 5610 dyr. Tilslutningen til geitekontrollen viser også auking i det siste - fra 1986 årsgeiter i 1963 til 2284 i 1964.

Det er auka interesse og forståelse for avkomsgransking av værere. Den preferanse de nye utstillingsreglene kommer til å gi indeksværene, ser ut til å skulle bli en løftestang av stor betydning. I en rekke bygder er det gjort forberedelse for å finne praktiske former for tilpassing av avkomsgranskinger under våre tilhøve. I første omgang har det resultert i at en siste høst kom igang med bruk av avlsværene med sikte på å finne tallmessige uttrykk for avlsværdien i Fåberg, Fåvang, Ringebu, Sør-Fron og Biri. I Fåberg er også satt i gang en prøve med sammenlikning av kåra værlam, med sikte på at de som gjør det best skal gå inn i ringer for avkomsgransking. Det er således i året tatt viktige steg i retning av et mer planfast avlsarbeid, først og fremst med sikte på å ta avkomsgransking i bruk. Organisering av vøreholdet er fortsatt en hovedoppgave i de fleste av laga

Når fylket ligger godt an når det gjelder ullkvalitet og ullbehandling er dette ingen tilfeldighet. Laga har lagt et godt grunnlag her ved å satse på gode ullværer, ved på ymse måter å arbeide for en grundigere undersøkelse av ulla og gjennom opplysningsarbeid når det gjelder ullbehandling med en organisert ullinnsamling til slutt. Her kan nevnes at Fåvanglaget siste året samlet inn vel 18 000 kg. Ellers har de fleste av laga fra 5000 kg og oppover, og godtgjørelsen for dette, som er 15 øre pr kg, som kommer godt med i lagsarbeidet.

Småfesjåa er fortsatt en hovedoppgave. Disse årlige mønstringer av resultatene er fortsatt den største inspirasjonskilde for arbeidet, og tilslutningen øker fra år til år. Småfesjåa har etterhvert utviklet seg til å bli en småfeholdets festdag i mange bygder med stor tilslutning og stadig mer omfattende program som demonstrasjoner og tevlinger, oppsetting av gavepremier m.v. Laga har også sin store andel i at utstillingsplassene stadig blir bedre utbygd

Rovdyrplaga byr til stadighet på nye og større problemer. Nord-Gudbrandsdalen har stått i en særklasse de siste åra på grunn av de velkjente jerveåtaka som for enkelte bygder nærmest stilte småfeholdet overfor et være eller ikke være. Heldigvis ser det ut til at de tiltaka som ble satt i verk har virket som tiltenkt. Meldingene fra siste året tyder på at den vellykte jerveaksjon har resultert i at en begynner å nærme seg normale forhold igjen. Ellers tyder meldingene på at det fortsatt er lammetjuven, reven, som jevnt over beskatter saueholdet sterkest. Hundeplagen har også vært lei i endel tilfeller, og har bl.a. resultert i krav om endring av lov om skade på bufe

Ulempen ved den tidligere småviltjakta byr fortsatt på store problemer. En stor del av de bortkomne sauene forsvinner spurløst, og mye tyder på at de tobente rovdyra har en stigende andel av dette.

Fellessetrer for geit har det vært igang 8 av siste året. De har stort sett svart til forventningen, og ført til at geiteholdet har stabilisert seg i de bygdene hvor de er kommet igang. Lengst er arbeidet kommet i Vågå og Nord-Fron hvor bl.a. ysteriene har ytt verdifull hjelp. Beitetia ved fellessetrene har ligget rundt 100 dager, og mjølkemengden pr. geit har variert fra omlag 100 til 130 kg og nettoutbyttet pr. geit i setertia fra omlag kr. 60,- til kr. 80,-.

Blant de mange aktuelle spørsmål laga har arbeidet med kan opprekningsvis nevnes: kontroll med handyrlova, klyppekontroll av utstillingsværer, bedre vakttjeneste i beiteområdene, innkjøp av klyppeutstyr og organisering av klypping, organisert utøybekjempelse og behandling for utvendige og innvendige snyltere, vaksinasjon mot pulpanyre og andre sjukdommer, registrering av årsaken til lammedaue og tap av sau på beite, organisert livdyromsetning m.v.

Småfeholdets stilling.

Oversikt over sau- og geitetallet i Oppland og i landet i flg. jordbruks-tellingene:

År	Oppland		Landet	
	Sau	Geit	Sau	Geit
1939	79 135	28 555	1 743 800	248 900
1949	114 666	25 074	1 735 600	146 600
1959	108 971	17 429	1 806 000	100 900
1960	104 837	15 897	1 842 100	101 400
1961	112 110	15 629	1 853 000	102 000
1962	115 833	15 908	1 864 239	98 955
1963	127 437	16 704	1 881 234	100 600
1964	134 812	17 090	1 940 469	111 191
1965	144 503	15 391	1 989 201	107 565

Tellingene etter 1959 er representative tellinger. Sauetallet økte etter dette fra 1964 til 1965 for Oppland med omlag 7,2 %, mens økningen for hele landet var 2,5 %. For geitetallet var tilbakegangen større for Oppland med nære på 10 % mot 3,3 % for landet. Tilbakegangen i geitetallet falt for landet som helhet vesentlig på geiter under 1 år, mens det for Opplands vedkommende særlig gikk ut over de voksne geitene.

Den sterke fremgangen i saueholdet fortsetter altså og skyldes vel særlig at flere og flere legger hovedvekten på sauehold, særlig når det er spørsmål om å gjøre noe ved driftsbygningene.

Produktene fra småfeholdet siste åra er bereknet slik:
(Budsjettnemndas tall).

Geiteholdet.

	1963	1964	1965
Nettoproduksjon, mill. liter	23,1	23,8	25,7
Melkeinntekt, mill. kr.	27,5	28,8	32,6
Geitekjøtt, mill. kg	0,3	0,4	0,4
Inntekt kjøtt og skinn, mill. kr.	1,4	1,9	1,9
I alt inntekter geiteholdet, mill. kr.	28,9	30,7	34,5

Saueholdet.

Nettoproduksjon kjøtt, mill. kg	14,8	14,9	15,3
Inntekter av kjøtt og skinn, mill. kr.	98,1	102,-	114,3
Ullproduksjon, tonn	4827	4771	5000
Ullinntekter, mill. kr.	52,3	57,2	65,-
I alt inntekter saueholdet, mill. kr.	150,4	159,2	179,3

Samlet inntekt fra småfeholdet ligger etter dette på 210-215 mill. kr. eller omlag 6 % av jordbrukets produksjonsinntekter.

Omsetningen av småfeprodukter har heller ikke siste året bydd på særlige problemer, selv om ullmarkedet har vært noe vanskeligere enn de siste åra ellers. De siste meldinger tyder på lettere omsetning igjen, noe som trolig henger sammen med en tilbakegang i verdens ullproduksjon siste år på ca. 2 % i flg. Landbrukets Priscentral.

Geitemjølkkproduksjonen synes også å ha nådd en høyde som skaper bekymring hos omsetningsorganisasjonene, samtidig som faren for geitemjølkmangelen synes å spøke i horisonten for ysteriene i fylket vårt.

Interessen for bruk av sauekjøtt synes å være stigende.

Når det gjelder forholdet til jordbruksavtalen er avtalens priser når det gjelder ull forankret i ullfondet. For kjøtt er avtalens forutsatte priser oppnådd. I flg. jordbruksavtalen 1964-66 ble prisene fra 1/7-65 satt opp med 50 øre pr. kg ull og 30 øre pr. kg kjøtt. Ved kompensasjonsforhandlingene våren 1965 ble ikrafttredelsen av den nye ullprisen framskjøvet til 22. februar samtidig som det ble gitt et ytterligere tillegg til kjøttprisen på 5 øre pr. kg fra 1/7-65. Jordbruksavtalen hadde dessuten en protokolltilførsel om at spørsmålet om erstatning for tap av sau på beite skulle utredes. Dette arbeide er nå igang ved et offentlig oppnevnt utvalg. Stort sett rår

det tilfredshet med jordbruksavtalen 1964-66. I tillegg til de foran nevnte priser og tiltak har omleggingen av driftstilskottet slått ut til fordel for bruk som satset på sau. Signalene er imidlertid ikke så lyse når det gjelder geitmjølka, idet N.M.L. har varslet at tilskottet til geiteholdet vil bli satt ned fra kr. 300 000 til kr. 200 000 fra 1/1-1966, samtidig som det er foreslått et "symbolsk" prisnedslag på geitemelk på 1 øre pr. kg og at kvanta ost i retur skal økes. Logikken i disse manipulasjoner er vanskelig å fatte når en tenker over hva som fra samme hold er satset for å få mer geitmjølke.

Institutt for husdyravl har i året lagt fram resultater av de første indeksberegninger for geitebukker, noe som markerer en viktig minepel i norsk geitehold. Listen, som omfatter 37 av våre mest kjente avlsbukker, ble toppet av Reindølen 236, en ikke ukjent størrelse på våre kanter.

Småfeholdets hovedoppgave er fortsatt å legge tilhøva til rette for at avdråttkontroll og avkomsgransking blir vanlig i småfeholdet. Gjennomføringa forutsetter et nært samarbeid med omsetningsorganisasjonene når det gjelder spørsmål om slaktekvalitet m.v.

Geit.

Lag	Buskaper	Årsgeiter	Pr. årsgeit			F.e. pr. årsgeit	
			Kg mjølke	% feitt	Kg mjølkefeitt	Kr. før	I alt
12	112	2284,3	449	3,75	16,8	141	410

Sau.

Rase	Antall vinterføra søyer	Søyevekt kg	Årsullpr. søye kg	Gagnslam pr. morsøye	Lammevekt kg	Lammevekt pr. morsøye kg
Dalasaue	2668	80	4,4	1,70	43	73
Sjeviot	315	67	4,1	1,71	36	61
Spelsau	454	57	3,-	1,83	35	63
Rygjasau	493	74	4,-	1,64	41	67
Blandingssau	115	71	3,7	1,64	41	67

I likhet med ifjor kan vi slå fast at det synes å være en øket forståelse fra myndighetenes side når det gjelder småfeholdets saker, noe som til hver tid har gitt seg utslag i forskning og forsøk som er til stor nytte når det gjelder tilretteleggelsen av avlsarbeidet.

Fylkeslagets arbeid.

Styrets sammensetning i året har vært: Hans M. Hjelstuen, Fåvang, formann, Hans Bruheim, Skjåk, nestformann, Gunnar Stuve jr., Biri, Hans Østlien, Kolbu og Ola Riste, V. Slidre med fylkesagronom Moen som sekretær. Arbeidsutvalget har bestått av Hjelstuen, Bruheim, Stuve og Moen.

Rovdyrplagen.

Arbeidet med å få has på rovdyra i Nord-Gudbrandsdal, ble uten sammenlikning den største arbeidsoppgaven i året. I samarbeid med tamreinselskapet og fjellstyret i Vågå ble det gjort henvendelse til kommuner, tamreinselskap, fjellstyrer og almenningsstyrene i Nord-Gudbrandsdal og øvre del av Valdres samt de Vestlandskommuner som støter opp til de utsatte områder om å yte tilskott til skottpremier på jerv felt innen et bestemt område. Tiltaket fikk den oppslutning en håpet på, og resulterte i følgende løyvinger:

Fra kommuner	kr. 2250,-
" fjellstyrer	" 1350,-
" almenningsstyrer	" 1125,-
" tamreinselskaper	" 500,-
" sau- og geitalslag	" 200,-
I alt	<u>kr. 5425,-</u>

Sammen med skottpremien fra stat og fylke på tilsammen kr. 1000,- ble skottpremien for jerveringens område kr. 6.425,-. For Lom og Skjåk ble den ytterligere kr. 1000,- høyere, idet disse bygdene samtidig var med i en mindre jervering omfattende Lom, Skjåk, Luster og Årdal.

Tiltaket virket som tiltenkt. Drevne rovviltjegere gikk til aksjon både ved hjelp av rovdryffeller og sporjakt og resultatene viste seg snart. Følgende jervefall ble registrert:

- Nr. 1: Håkon Hage og Math. Sylthagen i Murudalen, Nord-Fron
- " 2: Jon S. Mork og Lars Rustad i Sotfjellet, Skjåk
- " 3 og 4: Jo Nyøygard, Lom
- " 5: Arne Heggelund i Bøverdalen, Lom
- " 6 og 7: Jon S. Mork og Lars Rustad i Sotfjellet, Skjåk

Utenom disse ble det meldt om jervefall i Imsdalen, Ringeby. Administrasjonen av tiltaket gikk greitt, takket være velvillig bistand fra Ringeby Sparebank som vederlagsfritt foresto innkasseringen og utbetalingene av skottpremiene.

Resultatene har ikke uteblitt. Rovdyrskadene i Ottadalsbygdene har vært ubetydelige siste året. Fra Frons fjella er det derimot kommet meldinger som vitner om at det fortsatt er behov for fortsatt innsats. Det er allerede klart at jerveringen kommer til å fortsette med praktisk talt samme premie

også for 1966. Samtidig øker premien i den vesle jerveringen med kr. 1000,- idet vestlandskommunene Lærdal og Aurland er kommet med i denne.

Hundeskadene griper stadig mer om seg, og vi har i året hatt to ytterst alvorlige tilfeller, begge ved at større trekkhunder laget rene blodbad. Hundetallet ser ut til å øke. En opptelling ifjor vinter viste at det i fylket var godt og vel 5000 hunder. Det ser ut til å være et resultat av den såkalte velstandsutviklingen. Dette i samband med at mer og mer av sauene går ute om vinteren, skaper til stadighet større problemer. Fylkeslaget har i det høvet sendt henstilling om at lovverket blir revidert slik at det gir like god beskyttelse for sau som går ute om vinteren som når det gjelder sau på beite.

I arbeidet med å klarlegge årsakene til tap av sau på beite er opptelling satt i gang hos alle saueholderne i Lillehammer, Ringebu og Vågå. Likeså er arbeidet tatt opp for å registrere omfanget av hundeskader.

Registrering av årsakene til lammedaue.

Arbeidet med registrering av årsakene til lammedaue i 5 årsperioden 1960-64 ble avsluttet i året, og hovedtallene er som følger:

	1960	1961	1962	1963	1964
Antall morsøyer	424	481	469	414	790
Lev. fødte lam pr. morsøye	1,70	1,72	1,66	1,68	1,78
Lam daua i fosterstadiet ell.v.fødsel	99	105	69	57	160
Tapte lam i % av fullgatte	13,5	12,3	8,7	8,-	11,1

Lammetallet fordelte seg prosentvis slik på hovedgruppene:

	1960	1961	1962	1963	1964
Daua omkring fødsel	44,4 %	45,4 %	50,7 %	49,1 %	39,4 %
Borte på beite	14,2 %	26,9 %	21,7 %	29,8 %	25,6 %
Sjukdom og forgiftning	35,4 %	22,7 %	23,2 %	19,3 %	28,8 %
Uhell m.v.	6,- %	4,9 %	4,4 %	1,8 %	6,2 %

Materiellet for 1964 var noe utvidet i forhold til åra før. Arbeidet har vært omfattet med stor interesse og har vært av stor betydning for rettleingsarbeidet. Den klart synkende tendens når det gjelder lammetapa, har utvilsomt sin årsak i at sauefolket stadig blir flinkere å ta vare på lamma allerede fra fosterstadiet av.

Demonstrasjonsdag i driftespørsmål.

Demonstrasjonsdagen, som er blitt en tradisjon, ble dette året lagt til Austhøa fellesdrift i Fron. Det var riktig mange folk som tok turen etter Jotunheimvegen (Kampeseter - Bygdin) i det strålende sommerværet. Det ble som vanlig gitt orientering om drifta. Forskingsstipendiat Selsjord orien-

terte om beitespørsmål, særlig vegetasjon i fjellet. En innlagt tevling som i det vesentlige beskjeftiget seg med driftespørsmål ble vunnet av Arne Bakken, Fåvang.

Fylkesmesterskap i saueklypping.

Denne tevlingsformen er utvilsomt kommet for å bli. Ved siden av selve tevlingsmomentet er de også av stor verdi som demonstrasjonsmiddel, og dermed i det faglige veiledningsarbeidet. Mesterskapet ble arrangert av Fåvang sau- og geitalslag. Årets fylkesmester ble Asbjørn Flyødegård, Fåvang med 42,95 poeng.

Omsetningsspørsmål.

Etter innbydelse fra Hed-Opp slakteri deltok representanter fra fylkeslaget i et møte på Lillehammer for drøftelse av ymse omsetningsspørsmål. I anledning av at det har vært en del uoverensstemmelser mellom ullvektene hjemme og på slakteriene, ble man enige om at 2 mann fra fylkeslaget skulle få høve til å følge arbeidet ved slakteriet for om mulig å få klarlagt tilhøva. Gunnar Stuve jr. og Karl Riise, som ble valgt til å representere fylkeslaget i det høve, pekte i rapporten sin på at de ved kontrollveiging fant at frasorteringen av lår og haleull lå høyere enn den prosentsats som var brukt.

Den organiserte ull-leveranse med skifte i tur til å levere fra år til år fra de ymse distrikter går fortsatt knirkefritt.

Jernbanefraktene for livsau.

Den nye fraktordningen for jernbanen førte til store vanskeligheter for livdyromsetningen. Styret har tatt saken opp med statsbanenes hovedstyre for om mulig å finne fram til en tilfredsstillende ordning.

Værlam til avkomsgransking.

Etter forslag fra vårt fylke ble 4 av de beste kåra værlamma i år med i N.S.G. avkomsgransking på Tveter. Lamma tilhørte Helge Kval, Gunnar Stuve jr. og Lars Lauvsletten.

Samdrifter med sau.

Fylkeslaget har i en henstilling til Landbruksdepartementet pekt på at tilskotta til gjøting, frakt på sau til fjellbeitene og ymse driftetiltak ellers, ikke har fulgt med tia, og pekt på nødvendighetene av en betydelig høgding.

Utstillingsspørsmål.

Til sentralsjået for sjeviot på Stranda ble satt opp gavepremie. Fylkeslagets gavepremie til beste søye ved sjåa i 1964 ble på årsmøtet 1965 tildelt Otto S. Wahlquist for søya Gullhøna, 64 poeng. Pokalen vil bli utdelt

til odel og eie ved årsmøtet i 1966.

Kåring av værlam er etter at de nye utstillingsreglene trådte i kraft overtatt av selve utstillingsordningen. Tilslutningen var meget stor - ialt 606 værlam ble vist for kåring.

For søyelam ble det foretatt kåring mer tilfeldig, og i fylkeslagets regi som tidligere, 104 søyelam ble vist.

Økonomien.

Som kjent har landslaget gjort vedtak om at kontingenten skal økes med kr. 5,- fra 1. januar 1966. Fylkeslaget har vært forelagt spørsmålet om fordelingen, og foreslo at de kr. 13,- til lands- og fylkeslaget skulle fordeles med henholdsvis kr. 10,- og kr. 3,-. Landsmøtet gjorde vedtak om kr. 11,- og kr. 2,- hvilket innebærer at fylkeslagets andel pr. medlem blir doblet.

Som vanlig har fylkeslaget nyttet seg av anledningen til å sette igang utlodning. Lotteritillatelsen tillater et salg av 6000 lodder a kr. 1,-, og alt tegner til at det blir utsolgt hus også denne gangen.

Styret har sendt søknad til Hed-Opp Slakterier om støtte til arbeidet med avkomsgranskingen og til Gudbrandsdal Ysteriforening om tilskott til oppal av bukkekje.

Småskrifter.

Fylkeslaget har tatt opp arbeidet for å få nytt opplag av fylkesveterinær Nærlands småskrift om leverikter. Det er vidre sendt henstilling til N.S.G. om at det må bli gjort fortgang i arbeidet med å få ut nytt opplag av småskriftet om lammesjukdommer og lammedaue.

Fylkeslaget har hatt atskillig med formidling av livdyrsalg. I særlig grad gjelder dette handyr, men også atskillig av lam og kje.

Kurs og foredrag.

Av ymse grunner er det ikke arrangert noe kurs på fylkesplanet dette året. Derimot har krefter fra fylkeslaget deltatt i en rekke kurser og foredrag i lokallaga rundt om i hele fylket.

Pressemeldinger.

Som vanlig er det sendt melding til fylkets aviser om aktuelle saker på småfeffrontene. Tallet på slike meldinger i året var 15.

Møter og representasjon.

Årsmøtet 1965 ble holdt i Skjåk med Skjåk sau- og geitalslag som dyktige arrangører. Lokallaget la en storslått ramme om årsmøtet. Festen etterpå ble en kulturkveld av høg kvalitet som deltakerne satte overmåte stor pris på.

Styret har i året hatt 2 møter og behandlet 30 saker.

Som utsendinger til landslagets årsmøte på Voss var fylkeslaget representert ved Tore Kummen, Magnus Skogli og Olav Moen.

Fylkeslagets diplom ble på årsmøtet 1965 tildelt herredsaagronom Tord Kvitrud for gjevt arbeid for småfeholdet.

Rundskriv om faglige og organisasjonsmessige spørsmål er i året sendt laga i et antall av 19.

Brevbok og journal viser 894 sendte og 188 mottatte brev.

Styret vil takke Norsk Sau- og Geitagslag for godt samarbeid og for stønad og hjelp i året. Likeså til Oppland landbruksselskap for økonomisk stønad til faglig arbeid og til slakteriene og meieriorganisasjonene for den forståelse vi alltid har møtt der.

Vi takker lokallaga og tillitsmennene i disse for godt arbeid, pressen for all velvilje og ellers alle som på ymse måter har støttet arbeidet vårt.

Gjøvik, 29. januar 1966.

Hans M. Hjelstuen (sign.)

Hans Bruheim (sign.)

Hans Østlien (sign.)

Gunnar Stuve jr. (sign.)

Ola Riste (sign.)

Olav Moen (sign.)